

A „Sziget-vizsgálatok”: Kommunikációs státusz és középosztályosodás

1. A Sziget fiataljai az iskolai ifjúsági korszak fiataljai

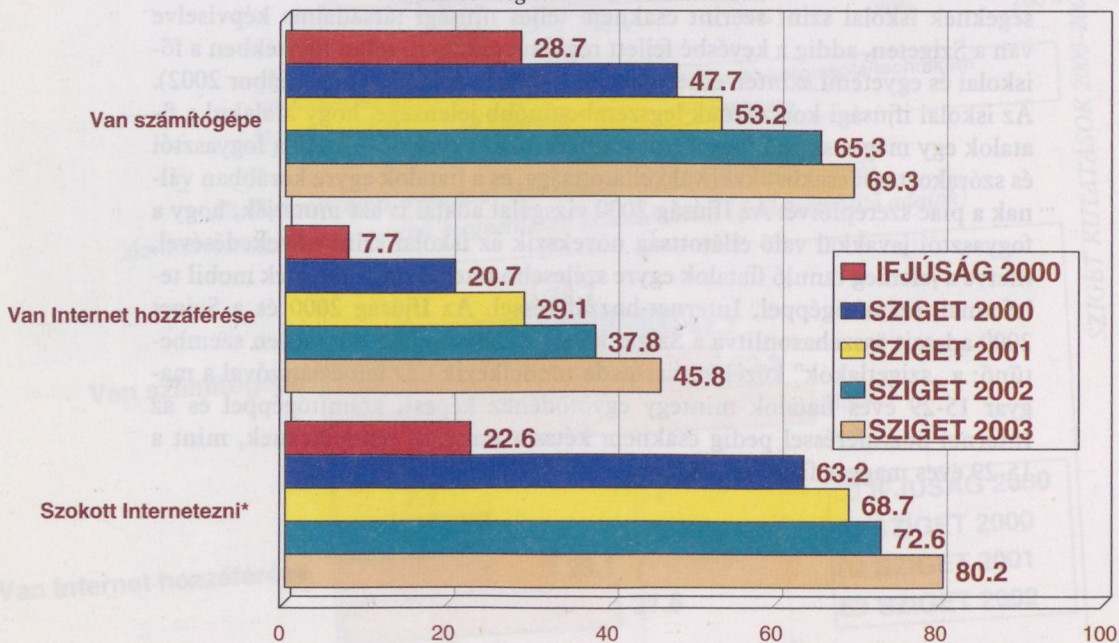
A Sziget Fesztivál 2000 15-29 éves fiataljait az Ifjúság 2000 15-29 éves magyar fiatalokkal összehasonlítva azt látjuk, hogy a „szigetlakók” iskolázottságukban, nyelvtudásukban, fogyasztói státuszukban az új iskolai ifjúsági korszak ifjúságát reprezentálják. Azt támasztja alá az is, hogy a Szigeten a leszakadó réteg nem jelenik meg. Az iskolai szintet figyelembe véve a szakmunkásképzőbe járók alul-, a gimnáziumtól az egyetemi szintig a „szigetlakók” felülreprezentáltak a magyar 15-29 évesekhez képest (47. ábra). Az adatokból az is látható, hogy egyrészt a fejlett régiókból Szigetre érkezők felül-, a fejletlenebb térségből jövők alulreprezentáltak a „szigetlátogatók” között, másrészt a fejlett térségeknek iskolai szint szerint csaknem teljes ifjúsági társadalma képviselve van a Szigeten, addig a kevésbé fejlett régiókat csaknem teljes mértékben a főiskolai és egyetemi szinten elhelyezkedő fiatalok reprezentálják (Gábor 2002). Az iskolai ifjúsági korszaknak legszembetűnőbb jelensége, hogy kialakul a fiatalok egy magas szintű fogyasztói státusza, azaz egyre növekszik a fogyasztói és szórakoztatói eszközökkel való ellátottsága, és a fiatalok egyre korábban válnak a piac szereplőivé. Az Ifjúság 2000 vizsgálat adatai is azt mutatják, hogy a fogyasztói javakkal való ellátottság növekszik az iskolai szint növekedésével, illetve a jelenleg tanuló fiatalok egyre szélesebb rétegei rendelkeznek mobil telefonnal, számítógéppel, Internet-hozzáféréssel. Az Ifjúság 2000 és a Sziget 2000 adatait összehasonlítva a Sziget középosztályosodása különösen szembe-tűnő: a „szigetlakók” közel kétharmada rendelkezik CD lemezjátszóval a magyar 15-29 éves fiatalok mintegy egyötödéhez képest, számítógéppel és az Internet-hozzáféréssel pedig csaknem kétszer annyian rendelkeznek, mint a 15-29 éves magyar fiatalok (48. ábra).

2. A kommunikációs státusz dinamikus kiépülése: Sziget Fesztivál 2000–2002

A Sziget társadalma 2001-ben, de lényegében még 2002-ben is szociális összetételében (származás, iskolázottsági szint, lakóhely stb.) ugyanazon arányokat, tendenciákat mutatva, ugyanakkor 2002-re nagymértékben megváltozott, jelentősen emelkedett a szigetlakók kommunikációs státusza. A számítógéppel rendelkezők aránya 2000-től 2002-ig 47,7%-ról 65,3%-ra növekedett, az Internettel rendelkezők aránya pedig csaknem megduplázódott, 20,7%-ról 37,8%-ra emelkedett (49. ábra). Az internetezők aránya pedig csaknem kétharmadról majdnem négyötödre emelkedett. Az Internet-használat különböző formái kiszélesedtek, és egyre általánosabbá váltak. A weboldalak megtekintése a 2000 évi 51,9%-ról 69,7%-ra, a zene letöltése pedig 22,4%-ról 42,3%-ra emelkedett 2002-re. Az e-mailezés pedig 51,9%-ról 69,7%-ra, a „csetelők” aránya pedig 22,4%-ról 42,3%-ra nőtt a tárgyalt időszakban.

49. Számítógép, internet (2000–2003)

Az összes megkérdezett százalékában

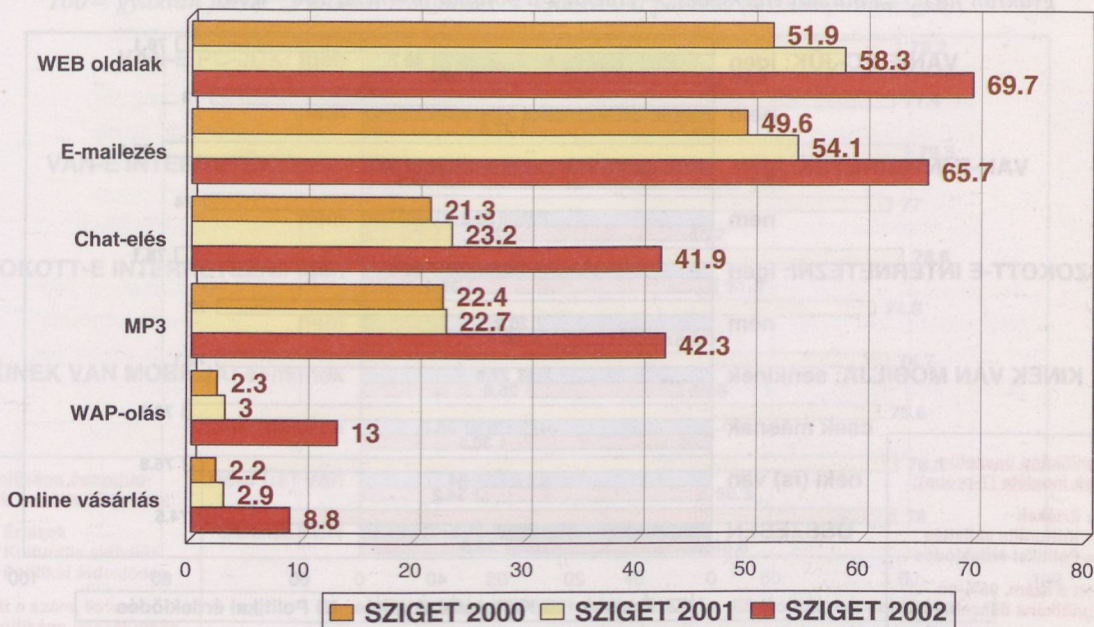

SZIGET KUTATÁSOK 1999–2003, Oktatókutató Intézet

Figyelembe kell még azt is venni, hogy 2002-ben már több mint minden tizedik (13%) szigetlátogató „wappol”, illetve csaknem minden tizedik próbálta ki az online vásárlást (8,8%) (50. ábra).

50. Internet használat formái (SZIGET 2000–2002)

Az összes magyar anyanyelvű megkérdezett százalékában (összehasonlító adatok)

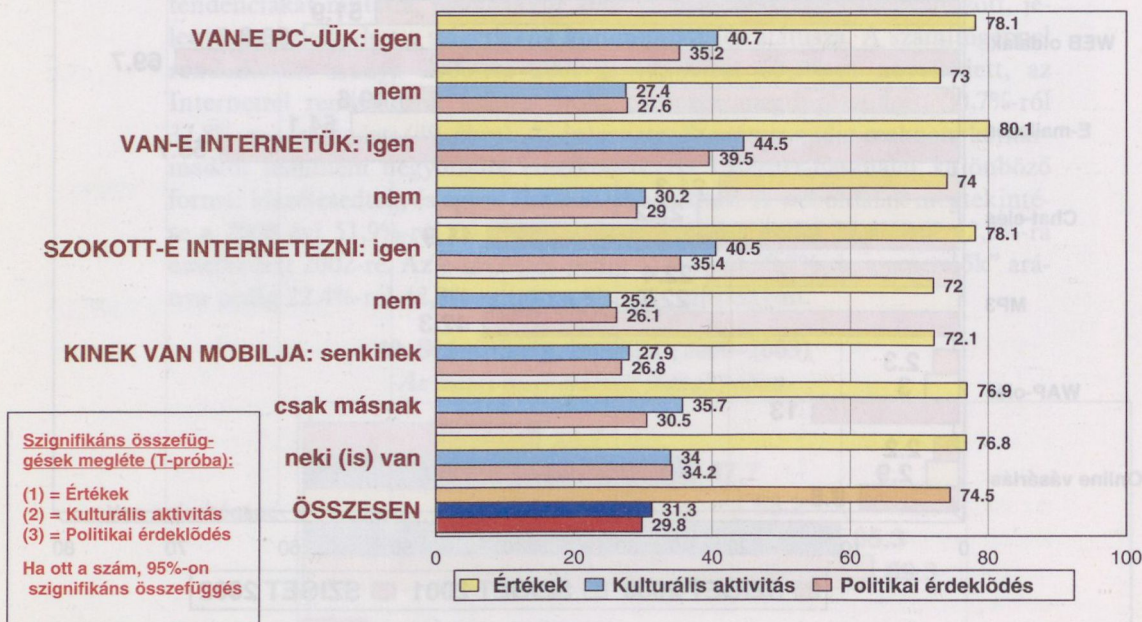
SZIGET KUTATÁSOK 2000–2002, Oktatókutató Intézet

3. A kommunikációs státusz kiépülése és az értékrend változása

Az életformaváltást jól láttuk, amikor azt vizsgáltuk, hogy a fiatalok értékorientációjának egyik igen fontos vonulata a posztmaterális értékeket és az individualizálódást egyaránt kifejező speciális értékorientáció (a változatos, érdekes élet, kreativitás) milyen összefüggésben van a fiatalok számítógép-, Internet-ellátottságával, az internetezéssel és azzal, hogy van-e mobilja.

51. Mobiltelefon, számítógép, internet használat összefüggései az értékekkel, a kulturális aktivitással és a politikai érdeklődéssel (IFJÚSÁG 2000)

Átlagértékek a százfokú skálákon: „Értékek” = változatos élet, érdekes élet, kreativitás a 100-fokú skálán összegezve (0=egyáltalán nem fontos, 100=nagyon fontos); „Kulturális aktivitás” = színház, múzeum, hangverseny a 100-fokú skálán összegezve (0=egyáltalán nem jár, 100=gyakran jár); „Politikai érdeklődés” = érdeklő-e a politika (0=nem, 100=igen)

„IFJÚSÁG 2000” A Nemzeti Ifjúságkutató Intézet adatfelvétele, 2000, N=8000 fő

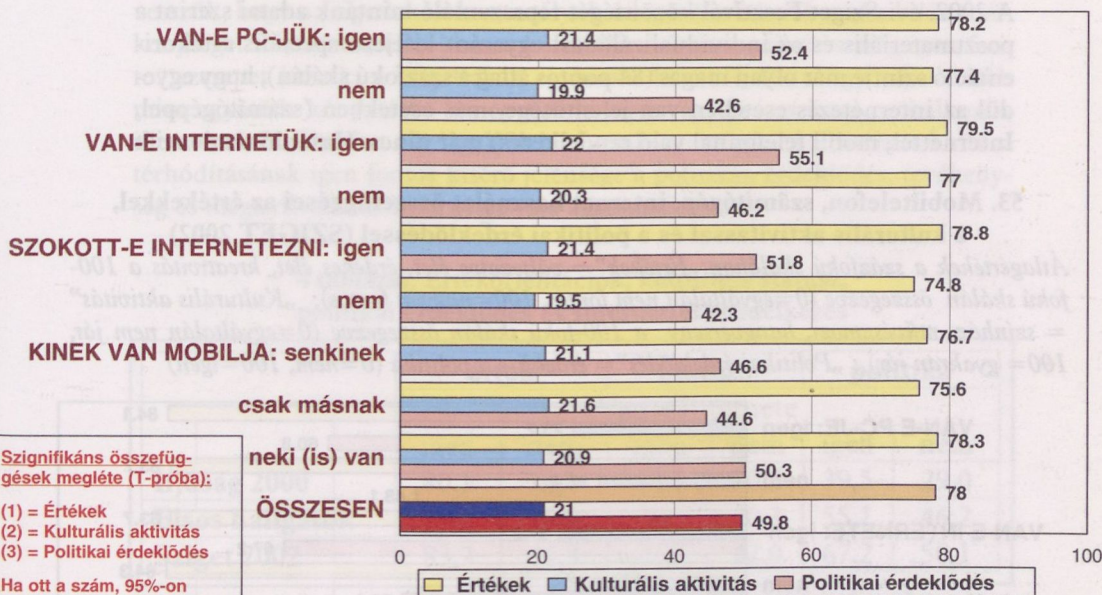
Az Ifjúság 2000-ben azt találtuk, hogy akár a számítógéppel, akár az Internet-hozzáféréssel, illetve az internetezéssel, illetve a mobil telefonhasználattal szignifikáns összefüggést mutat. Ezt találtuk akkor is, amikor a fiatalok kulturális státuszával, illetve politikai érdeklődésével összefüggésben vizsgáltuk a fiatalok kommunikációs státuszát (51. ábra):

Az első éves hallgatók esetében már nem ilyen egyértelmű a helyzet. A következő ábra adatai azt mutatják (52. ábra), hogy gyengébbek ezek a kapcsolódások a magasabb státuszú (leendő diplomás) fiatalok esetében:

Az elsős hallgatók körében – a teljes fiatal populáció esetében tapasztaltakkal

52. Mobiltelefon, számítógép, internet használat összefüggései az értékekkel, a kulturális aktivitással és a politikai érdeklődéssel (ELSŐÉVESEK)

Átlagértékek a százfokú skálákon: „Értékek” = változatos élet, érdekes élet, kreativitás a 100-fokú skálán összegezve (0=egyáltalán nem fontos, 100=nagyon fontos); „Kulturális aktivitás” = színház, művészmozi, hangverseny a 100-fokú skálán összegezve (0=egyáltalán nem jár, 100=gyakran jár); „Politikai érdeklődés” = érdekli-e a politika (0=nem, 100=igen)

„ELSŐÉVES HALLGATÓK” Oktatáskutató Intézet, 2001. nov. - 2002. ápr. N=4562 fő

szemben – már nincs olyan szoros kapcsolat a vizsgált értékek és a számítógép birtoklása között, és kevésbé „függvénye” az elsősök politikai és kulturális aktivitásának, hogy van-e valakinek mobil telefonja.

A magyar fiatalok esetében általában igaz, hogy a magasabb kommunikációs státusszal inkább rendelkeznek az aktív, változatos, életet kedvelő, magas kulturális státuszú és a politika iránt érdeklődő fiatalok, mint azok, akik alacsony kommunikációs státusszal rendelkeznek.

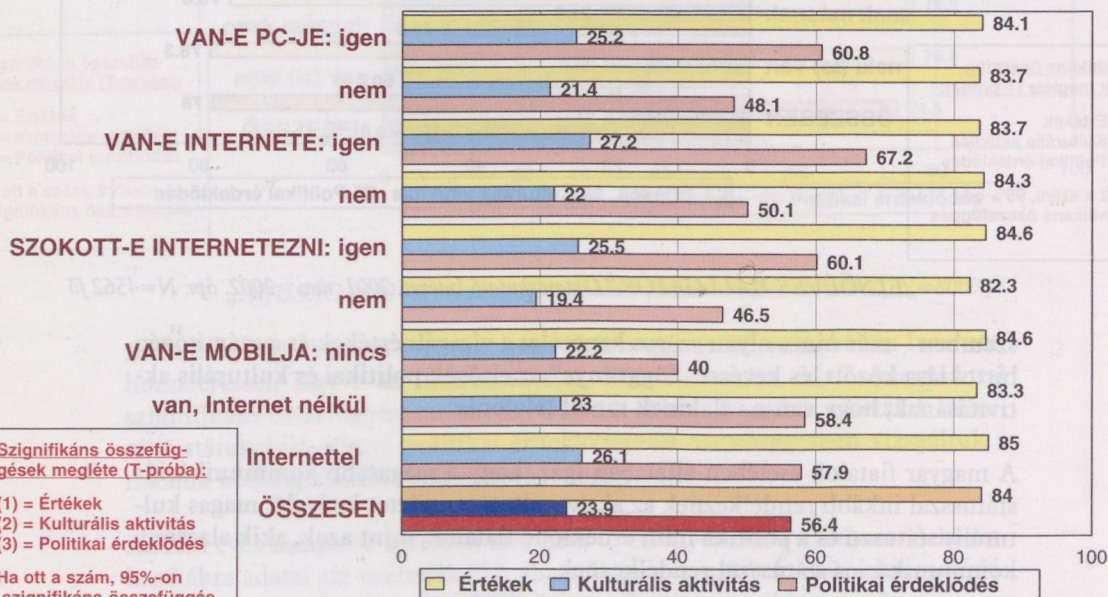
Az elsős hallgatókat vizsgálva viszont azt is láttuk, az individualizálódást kifejező értékorientáció előtérbe kerülése, a fogyasztói és kommunikációs státusz

fokozott kiépülése elmosza ezeket a különbségeket, a fiatalok belépése az információs társadalomba, éppen úgymint az ifjúsági kultúra váltása, azt jelenti, hogy jól megfér egymással a magas és a fogyasztói kultúra - azaz az internetkultúra térhódítása az elit kultúra átalakulásával párhuzamosan megy végbe. Különösen jól látható ez a tendencia a Sziget vizsgálatokban (53. ábra).

A 2002. évi Sziget Fesztivál közönségét reprezentáló mintánk adatai szerint a posztmaterialis és az individualizálódást egyaránt kifejező speciális értékorientáció szintje már olyan magas (84 pontos átlag a százfokú skálán), hogy egyedül az internetezés esetében van jelentősége, más esetekben (számítógéppel, Internettel, mobil telefonnal való rendelkezés) már nincs. Hasonló tendenciát

53. Mobiltelefon, számítógép, internet használat összefüggései az értékekkel, a kulturális aktivitással és a politikai érdeklődéssel (SZIGET 2002)

Átlagértékek a százfokú skálákon: „Értékek” = változatos élet, érdekes élet, kreativitás a 100-fokú skálán összegezve (0=egyáltalán nem fontos, 100=nagyon fontos); „Kulturális aktivitás” = színház, művészmozi, hangverseny a 100-fokú skálán összegezve (0=egyáltalán nem jár, 100=gyakran jár); „Politikai érdeklődés” = érdeklődik-e a politika (0=nem, 100=igen)

SZIGET 2002. Téljes szigetlakó minta (N=1005), Oktatókutatató Intézet

figyelhetünk meg a kulturális státusszal és politikai érdeklődéssel összefüggésben is. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy az Internettel rendelkezők esetében a politikai érdeklődők és nem érdeklődők közti különbség nemhogy csökkent, hanem nőtt, a politika iránt érdeklődők aránya 67,2%, az Internettel nem rendelkezők esetében pedig 50,1% a szigetlakók körében. A 15-29 éves magyar fiatalok körében viszont a fenti arányok 39,5%, illetve 29%. Ha figyelembe vesszük, hogy a szigetlakók korosztályuk átlagánál aktívabb szabadidős tevékenységet folytatnak, életükben a kulturális-művészeti tevékenység igen fontos szerepet játszik: a szigetlakók egyharmada zenél, fest, vagy rajzol, több mint egyötöde könyvtárba jár, egytizede vers- vagy prózaírással próbálkozik, illetve művészfilmeket néz legalább heti rendszerességgel. Az Internet-kultúra térhódításának igen fontos kísérő jelensége a politikai, érdeklődés, tevékenység és megnyilvánulás Internetre való áthelyeződése.

4 táblázat. Értékorientációk, kulturális státusz, politikai érdeklődés és Internettel rendelkezés

	érték		kultúra		politika	
	Van-e Internete					
	igen	nem	igen	nem	igen	nem
Ifjúság 2000	80,1	74,0	44,5	30,2	39,5	29,0
Elsős hallgatók	79,5	77,0	22	20,3	55,1	46,2
Sziget 2002	83,7	84,3	27,2	22,0	67,2	50,1

Forrás: Ifjúság 2000, Elsős hallgatók szociológiai vizsgálata, Sziget 2002